

Vad kostar sjukskrivningarna inom olika yrken?

– sjukpenningkostnaderna fördelade
efter yrke

Sammanfattning

Höga sjukpenningkostnader per sjukskrivning beror främst på att den sjukpenninggrundande inkomsten är hög inom yrket. Däremot är variationen i antalet ersatta sjukpenningdagar mellan olika yrkeskategorier relativt liten. Ett ökat antal sjukskrivningar inom yrkeskategorier med höga arbetsinkomster ökar de totala sjukpenningkostnaderna kraftigare än om ökningen sker inom yrkeskategorier med lägre sjukpenninggrundande inkomster. Ett ökat antal sjukskrivningar inom tjänstemannagrupperna och yrken som kräver högre utbildning genererar därför på marginalen större sjukpenningkostnader än sjukskrivningar inom flertal arbetaryrken och yrken med lägre utbildningskrav.

Totalt sett ökar dock kostnaderna kraftigt om exempelvis arbetsförhållandena förändras för en stor grupp människor inom vissa yrken. Ett typexempel är vård och omsorgspersonalen vars arbetsförhållanden utvecklats mycket negativt under 1990-talet. Att förbättra arbetsförhållandena för en så stor grupp av den yrkesarbetande befolkningen leder till kraftigt minskade kostnader för sjukpenning.

I serien RFV REDOVISAR publicerar Riksförsäkringsverket kortare sammanställningar av resultat från

- försäkringsanalyser
- uppföljningar

Försäkringsanalys går ut på att kontinuerligt och systematiskt samla in, sammanställa och analysera data om de olika förmånerna inom socialförsäkringen.

Publiceringen sker endast på nätet.

Skriftserier som ges ut av Riksförsäkringsverket:

RFV Föreskriver (RFFS)	Författningar med bindande föreskrifter.
RFV Rekommenderar (RAR)	Allmänna råd om tillämpningen av författningar.
RFV Vägledning	Beskrivning av författningsbestämmelser, allmänna råd, förarbeten, rättspraxis, exempel och kommentarer.
RFV Analyserar	Resultat av utrednings- och utvärderingsarbete.
RFV Anser	Tolkningar av rättsläget, uttalande om verkets åsikt i olika frågor och framställningar till regeringen.
RFV Informerar	Redovisning av statistik, upplysningar om regler, rutiner och praxis.
RFV Redovisar	Försäkringsanalyser och rapporter av mer begränsad omfattning.

Inledning

Kostnaderna för ohälsan har fortsatt att öka under år 2003

Från januari 1999 till januari 2003 har antalet sjukskrivna med ersättning från den allmänna sjukförsäkringen ökat från 180 000 till 302 000. Av de sjukskrivna är i dag 63 procent kvinnor och 37 procent män. En avmattning i ökningstakten har kunnat noteras men sjukskrivningarna pågår allt längre. I januari 1999 pågick 58 000 sjukskrivningar med en varaktighet på över ett år. I januari 2003 hade den siffran ökat till 132 000 sjukskrivningar. Av kvinnorna hade då 85 000 och av männen 47 000 varit sjukskrivna i mer än ett år. Så långvariga sjukskrivningar slutar ofta med sjukbidrag eller förtidspension.¹ Antalet nybeviljade förtidspensioner och sjukbidrag har ökat mellan 2001 och 2002 från 57 000 till 64 000 vilket är en ökning med 12 procent. Kostnaderna för sjukpenning ökade mellan år 2001 och 2002 med drygt 11 procent och uppgick 2002 till 43,8 miljarder. Under samma period ökade kostnaderna för förtidspension och sjukbidrag med nio procent till 44,7 miljarder kronor.²

En redovisning av sjukpenningkostnaderna fördelade efter yrke har inte gjorts tidigare. En tidigare studie av RFV har däremot redovisat sjukpenningkostnaderna fördelade efter sjukskrivningsdiagnos (*Vad kostar olika sjukdomar?* RFV Redovisar 2002:2). Diagnos är numer en uppgift som registreras i sjukförsäkringsregistren och därför kommer det att vara möjligt att redovisa en heltäckande statistik kring diagnoser i framtiden. Yrke finns dock inte ännu i sjukförsäkringsregistren men samlas in av RFV i särskilda undersökningar. Heltäckande beskrivningar av den arbetande befolkningens yrkestillhörighet har saknats sedan den senaste folk- och bostadsräkningen genomfördes 1990 (FoB90). I år har dock sådan statistik skapats genom det så kallade yrkesregistret hos Statistiska centralbyrån (SCB). Inom närliggande områden har dock SCB och Arbetsmiljöverket redovisat statistik fördelad efter yrke i *Besvärsundersökningen* och *Arbetsmiljöundersökningen*. Genom dessa undersökningar går det att få en bild av hur många individer som arbetar inom olika yrken.

En analys av sjukpenningkostnaderna för olika yrken

Syftet med denna rapport är att för olika yrkesgrupper redovisa genomsnittligt utbetald sjukpenning, sjukpenningen per dag och antalet ersatta dagar samt att redovisa sjukpenningkostnaderna fördelade på olika yrken.³ Redovisningen grundas på material från de årligt återkommande studier om sjukskrivningar och rehabilitering som Riksförsäkringsverket

¹ Den 1 januari 2003 ersattes förmånerna *förtidspension* och *sjukbidrag* med förmånerna *sjukersättning* och *aktivitetsersättning*. Personer i åldrarna 30–64 år kan få sjukersättning eller tidsbegränsad sjukersättning beroende på för hur lång tid arbetsförmågan bedöms vara nedsatt. Personer i åldrarna 19–29 år kan få aktivitetsersättning. Den är alltid tidsbegränsad till mellan ett och tre år i taget.

² Se *Socialförsäkringens omfattning 2001–2004*, RFV Analyserar 2003:9.

³ Med sjukpenning avses i denna studie sjukpenning, rehabiliteringspenning, förebyggande sjukpenning eller arbetsskadesjukpenning. Vanlig sjukpenning är den helt dominerande ersättningsformen i sjukskrivningarna.

genomför sedan år 2000 under namnet RFV-LS.⁴ Ett av huvudsyftena med RFV-LS är att göra det möjligt att kontinuerligt studera sjukskrivningar och rehabilitering. Bland annat innehåller undersökningen uppgifter om yrke vilket är en uppgift som inte registreras i sjukförsäkringsregistren.

De studerade sjukfallen är ett slumpmässigt urval om 10 800 ärenden som påbörjades mellan den 14 och 27 januari 2002. Sedan 1992 gäller två veckors sjuklöneperiod som betalas av arbetsgivaren vilket innebär att det i sjukförsäkringsregistren saknats uppgifter om korttidssjukfrånvaro för anställda.⁵ Analysen omfattar därför endast sjukpenning för sjukskrivningar 15 dagar eller längre och ger därför enbart en heltäckande bild av kostnaderna för sjukpenning inom ramen för den allmänna försäkringen. Dataunderlaget för att fördela sjukpenningkostnaderna avser endast sjukpenningkostnaderna för sjukskrivningarnas första sjukskrivningsår. Att fördela ett budgetårs totala sjukpenningkostnader inom sjukförsäkringen kräver därför ett antagande om att längre sjukfall inte nämnvärt påverkar kostnadsfördelningen mellan olika yrken.⁶

Här redovisas sjukpenningkostnaderna fördelat på 9 yrkesområden och 24 huvudgrupper av yrken enligt SSYK.⁷ Sjukpenningkostnaderna redovisas också för de 35 yrkesgrupper som står för störst andel av sjukpenningkostnaderna.⁸ Slutligen görs en redovisning av sjukpenningkostnaderna för de 10 största yrkesgrupperna för kvinnor respektive män. De uppgifter som redovisas är bland annat *andelen av utbetald sjukpenning*, *genomsnittlig utbetald sjukpenning* (total ersättning under sjukfallet), *genomsnittlig kalenderdagsberäknad sjukpenning* (ersättningen per dag) samt *genomsnittligt antal ersatta dagar netto* (partiellt ersatta dagar omräknade till heldagar). Hur dessa uppgifter beräknats framgår av Bilaga I. Eftersom analysen grundar sig på en urvalsundersökning finns det en viss statistisk osäkerhet i de uppgifter som redovisas. I Bilaga II redovisas därför konfidensintervall för de uppgifter som redovisas i tabellerna.

Vad kostar sjukskrivningarna inom olika yrken?

Många skillnader i sjukdom och arbetsförmåga mellan olika yrkesgrupper kan förklaras av skillnader i fysisk och psykosocial arbetsmiljö. Många andra faktorer har betydelse för skillnader i arbetshälsa. Särskilt bör nämnas demografiska faktorer som kön och ålder. Arbetsmiljö och andra förhållanden som är direkt relaterade till yrket som sådant måste dock ses

⁴ LS står för långvariga sjukskrivningar.

⁵ Den tid som arbetsgivaren betalar sjuklön förlängdes från 14 dagar till 21 dagar den 1 juli 2003.

⁶ Något som stärker detta antagande är att det inom det första sjukskrivningsåret finns få signifikanta skillnader avseende antalet ersatta nettodagar mellan olika yrkesområden, huvudgrupper och yrkesgrupper.

⁷ Se SSYK 96 *Standard för svensk yrkesklassificering 1996*. Meddelanden i samordningsfrågor MIS 1198:3. Statistiska centralbyrån.

⁸ SSYK 96 innehåller sammanlagt 113 yrkesgrupper och 355 undergrupper av yrken. Ingen redovisning görs på undergruppsnivå dels på grund av att alla inte alla yrken har undergrupper och dels på grund av att datamaterialets storlek inte tillåter en så detaljerad analys.

som det mest centrala och det som i huvudsak kan påverkas genom exempelvis politiska beslut, till skillnad mot de demografiska faktorerna.⁹ Hänvisningar kommer därför genomgående att göras till främst SCB:s undersökning om arbetsmiljön 2001 och i någon mån till undersökningen om arbetsorsakade besvär 2003.¹⁰

Sjukpenningkostnaderna fördelade på yrkesområden

I Tabell 1 redovisas sjukskrivningarna och kostnaderna för dessa uppdelat på yrkesområde. *Service-, omsorgs- och försäljningsarbete* svarar för 24,9 procent av alla sjukskrivningar som blir mer än två veckor långa medan yrkesområdet endast står för 18,6 procent av de sysselsatta. I allmänhet står yrkesgruppernas storlek i proportion till hur stor del av sjukskrivningarna och sjukpenningkostnaderna som yrkesgruppen står för. Generellt sett står dock arbetaryrken för en proportionellt högre andel av sjukskrivningarna medan tjänstemannayrken står för en proportionerligt lägre andel av sjukskrivningarna. Särskilt tydligt är det för yrkesområdet *arbete utan krav på särskild yrkesutbildning* som står för omkring 8 procent av sjukskrivningarna men endast 5 procent av de sysselsatta.

De med *arbete som kräver kortare högskoleutbildning* står för 20 procent av de sysselsatta men endast 13,5 procent av sjukskrivningarna. Dessa skillnader mellan socioekonomiska grupper kan förklaras bland annat av faktorer som fysisk och psykosocial arbetsmiljö. För många yrken kan det också finnas en så kallad *healthy worker effect*, på så sätt att det uppstår en selektion av individer med en i utgångsläget sämre eller bättre hälsa in i yrket.¹¹ I Tabell 1 framgår vidare att service-, omsorgs- och försäljningsarbete står för huvuddelen av sjukpenningkostnaderna. Yrkesområdet står för 23,6 procent av sjukpenningkostnaderna vilket motsvarar cirka 10,3 miljarder kronor.

I Tabell 2 redovisas genomsnittlig sjukpenning per fall totalt och per dag samt genomsnittligt antal ersatta sjukdagar. Skillnader i lönenivåer och därmed sjukpenninggrundande inkomst avspeglas tydligt i den sjukpenning som betalas ut per dag. Sjukpenningen är högre inom yrkesområden som innebär ledningsarbete eller kräver högskoleutbildning (yrkesområde 1–3), medan sjukpenningen är lägre inom yrkesområden som kräver kortare utbildning eller ingen utbildning alls (yrkesområde 4–9). Inom yrkesområden som domineras av kvinnor är det också lägre sjukpenning. Särskilt utmärkande är här yrkesområde 5, service- omsorgs- och försäljningsarbete. Däremot är sjukpenningen högre inom yrkesområden som domineras av män såsom yrkesområde 7 och 8.

⁹ Se t.ex. *Sygefravær i Norden*, Arbejdsmiljøinstituttet København 2003, för en genomgång av sjukfrånvaron i de nordiska länderna och möjliga åtgärder.

¹⁰ Se *Arbetsorsakade besvär 2003* (AM 43 SM 0301) och *Arbetsmiljön 2001* (AM 68 SM 0201) båda Statistiska centralbyrån och Arbetsmiljöverket.

¹¹ Se t.ex. Östlin P (1989) *Occupational Career and Health – Methodological Considerations on the Healthy Worker Effect*. Acta Universitatis Upsaliensis No 224. Department of Social Medicine. Uppsala university.

Tabell 1 Andel av sjukskrivningarna (fall) och utbetald sjukpenning samt uppskattad sjukpenningkostnad, för sjukskrivningar 15–395 dagar 2002 (RFV-LS), per Yrkesområde ^a

Yrkesområde	Andel av de sysselsatta ^b	Andel av sjukskrivningarna %	Andel av utbetald sjukpenning % ^c	Uppskattad sjukpenningkostnad 2002 mkr ^d
1 Ledningsarbete	4,6	2,5	3,6	1 588
2 Arbete som kräver teoretisk specialistkompetens	17,8	14,5	15,9	6 985
3 Arbete som kräver kortare högskoleutbildning	20,0	13,5	14,0	6 150
4 Kontors- & kundservicearbete	10,5	11,2	10,5	4 587
5 Service-, omsorgs- & försäljningsarbete	18,6	24,9	23,6	10 316
6 Arbete inom jordbruk, trädgård, skogsbruk & fiske	2,1	1,8	1,8	796
7 Hantverksarbete inom byggverksamhet & tillverkning	11,0	11,5	11,1	4 846
8 Process- & maskinoperatörsarbete, transportarbete m.m.	10,5	11,9	12,5	5 469
9 Arbete utan krav på särskild yrkesutbildning	4,9	8,2	7,0	3 059
Total	100,0	100,0	100,0	43 795

^a Yrkesområde 0 Militärt arbete utgör mycket få observationer och redovisas därför ej.

^b Enligt AKU 2001 (Arbetsmiljöundersökningen 2001) Sveriges statistiska databaser, Statistiska centralbyrån.

^c Avser sjukpenning inom det första sjukskrivningsåret (eg. 395 dagar). Uppskattad sjukpenningkostnad för sjukskrivningar 15 dagar eller längre under antagandet att längre sjukfall inte nämnvärt påverkar kostnadsfördelningen mellan olika yrken.

^d Beloppet 43 795 mkr utgjorde den totala kostnaden för sjuk- och rehabiliteringspenning år 2002 exklusive statlig ålderspensionsavgift. Av dessa utgjorde 40 959 mkr kostnader för sjukpenning. Källa: RFV budgetunderlag 2004–2006, Del 2 Försäkringsförmåner.

Även om skillnaderna i antalet ersatta dagar förefaller vara stora är det endast yrkesområde 7 som avviker signifikant från genomsnittet för alla yrken, med mindre antal ersatta dagar. Däremot är alla skillnader avseende den kalenderdagsberäknade sjukpenningen per dag signifikant skilda från genomsnittet för alla yrken. Detta är en generell iakttagelse i denna redovisning av sjukpenningkostnaderna för olika yrken: skillnaderna i ersättning per dag är relativt stora och statistiskt signifikanta medan skillnaderna i antalet ersatta dagar netto är mindre och endast i ett fåtal fall statistiskt signifikanta.

Tabell 2 Genomsnittlig total sjukpenning, kalenderdagsberäknad sjukpenning och ersatta dagar, för sjukskrivningar 15–395 dagar 2002 (RFV-LS), per Yrkesområde

Yrkesområde	Medelvärde		
	Total sjukpenning kr/fall ^a	Kalenderdagsberäknad sjukpenning kr/dag ^b	Ersatta dagar netto ^c
1 Ledningsarbete	59 200	556	105
2 Arbete som kräver teoretisk specialistkompetens	45 600	529	89
3 Arbete som kräver kortare högskoleutbildning	43 100	487	89
4 Kontors- & kundservicearbete	38 800	442	88
5 Service-, omsorgs- & försäljningsarbete	39 200	397	98
6 Arbete inom jordbruk, trädgård, skogsbruk & fiske	42 600	389	103
7 Hantverksarbete inom byggverksamhet & tillverkning	40 000	483	85
8 Process- & maskinoperatörsarbete, transportarbete m.m.	43 600	471	92
9 Arbete utan krav på särskild yrkesutbildning	35 300	364	97
Genomsnitt för alla Yrken	42 100	451	95

^a Sjukpenning inom det första sjukskrivningsåret (eg. 395 dagar).

^b Maximal dagpenning var 623 kr år 2002.

^c Ersatta dagar netto: partiellt ersatta dagar omräknade till hela dagar.

Yrkesområdet service- omsorgs- och försäljningsarbete står för den största delen av sjukpenningkostnaderna men de kostsammaste sjukskrivningarna återfinns inom yrkesområdet *ledningsarbete*. Medan en sjukskrivning inom yrkesområde 5 i genomsnitt kostar 39 200 kr är inom yrkesområde 1 motsvarande belopp 59 200 kr. Det beror framförallt på att den genomsnittliga sjukpenningen per dag är mycket hög inom yrkesområdet ledningsarbete, 556 kr per dag, jämfört med 397 kr per dag inom service-, omsorgs- och försäljningsarbete.

Yrkesområde 5 har ungefär lika hög total sjukpenning per fall som yrkesområde 7. I det förra fallet beror det dock i högre grad på att antalet ersatta dagar är många, 98 dagar i genomsnitt medan det i det senare fallet beror på en relativt hög dagpenning, 483 kr/dag. Den lägsta sjukpenningkostnaden per sjukskrivning återfinns inom yrkesområde 9 med de lägsta sjukpenninggrundande inkomsterna. En sjukskrivning här kostar i genomsnitt 35 300 kr i sjukpenning. För alla yrken är den genomsnittliga sjukpenningkostnaden 42 100 kr och dagersättningen är i genomsnitt 451 kr och betalas i genomsnitt för 95 dagar netto.

Sjukpenningkostnaderna fördelade på yrke – huvudgrupper

I Tabell 3 redovisas sjukskrivningarna och kostnaderna för dessa uppdelat på huvudgrupper av yrken, samma uppgifter som i Tabell 1 således men på mer finfördelade yrkesgrupper. I Tabell 3 framgår att det inom yrkesområde 5, service- omsorgs- och försäljningsarbete är huvudgrupp 51 *service- omsorgs- och säkerhetsarbete* som genererar många sjukskrivningar. Huvudgrupp 51 står för nästan 20 procent av kostnaderna men utgör endast 14 procent av de sysselsatta. Det kan konstateras att det inom huvudgrupp 51 är yrkesgrupp 513, *vård- och omsorgspersonal*, som dominerar och står för en oproportionerligt stor del av sjukskrivningarna. Inom välfärdstjänsteområdet (kommuner och landsting) skedde stora organisatoriska förändringar och nedskärningar under 1990-talet och det finns starka skäl att anta att den negativa utvecklingen inom arbetsmiljö- och hälsoområdet däri har sin orsak.¹² Inom huvudgrupp 52 *försäljningsarbete inom detaljhandel m.m.* ligger dock sjukskrivningarna och sjukpenningkostnaderna på en lägre nivå än vad som kan förväntas utifrån gruppens storlek på arbetsmarknaden.

I Tabell 3 kan det konstateras att det finns huvudgrupper med högre utbildning som står för större andel av kostnaderna än vad som är befogat utifrån gruppens storlek på arbetsmarknaden. Sådana yrkeskategorier är *lärare inom universitet, gymnasie- och grundskola samt lärararbete som kräver kortare yrkesutbildning* (t.ex. förskollärare och fritidspedagoger). Mer förväntat är det att huvudgrupper av yrken på lägre tjänstemannanivå och inom arbetaryrken har högre sjukpenningkostnader relativt sett, vilket bland annat kan förklaras av kända skillnader i fysisk och psykosocial arbetsmiljö. Exempel på sådana yrkesgrupper är huvudgrupp 41 *kontorsarbete m.m.*, huvudgrupp 71 *gruv-, bygg- och anläggningsarbete*, huvudgrupp 81 *processoperatörsarbete*, huvudgrupp 82 *maskinoperatörs- och monteringsarbete*, huvudgrupp 83 *transport- och maskinförararbete*, huvudgrupp 91 *servicearbete utan krav på särskild yrkesutbildning* samt huvudgrupp 93 *annat arbete utan krav på särskild yrkesutbildning*.

I Tabell 4 redovisas genomsnittlig sjukpenning per fall totalt och per dag samt genomsnittligt antal ersatta sjukdagar efter huvudgrupper av yrken. Att de totala sjukpenningkostnaderna per sjukskrivning är höga inom vissa yrkeskategorier förklaras främst av skillnader i den sjukpenning som utges per dag vilken i sin tur avspeglar skillnader i lönenivåer och därmed sjukpenninggrundande inkomst mellan olika yrkeskategorier. Inom vissa yrkeskategorier är sjukskrivningarna kortare än för genomsnittet vilket drar ner de totala genomsnittliga kostnaderna per sjukskrivning. Några exempel är huvudgrupp 42 *kundservicearbete* vars sjukskrivningar i genomsnitt är 70 ersatta dagar netto samt huvudgrupp 72 *metallhantverk, reparatörsarbete m.m.* som i genomsnitt ersätts för 76 sjukskrivningsdagar netto.

¹² Se Bäckman O (2001) *Med välfärdsstaten som arbetsgivare – arbetsmiljön och dess konsekvenser inom välfärdstjänsteområdet på 1990-talet*. I SOU 2001:52 Välfärdstjänster i omvandling, Kommittén Välfärdsbokslut. Fritzes. Stockholm.

Tabell 3 Andel av sjukskrivningarna (fall) och utbetald sjukpenning samt uppskattad sjukpenningkostnad, för sjukskrivningar 15–395 dagar 2002 (RFV-LS), per Yrke Huvudgrupper^a

Yrke Huvudgrupper	Andel av de sysselsatta ^b	Andel av sjukskrivningarna %	Andel av utbetald sjukpenning % ^c	Uppskattad sjukpenningkostnad 2002 mkr ^d
12 Ledningsarbete i stora/medelstora företag, myndigheter m.m.	3,0	1,9	2,7	1 189
13 Ledningsarbete i mindre företag, myndigheter m.m.	1,5	0,5	0,8	332
21 Specialister inom teknik & datavetenskap m.m.	4,0	1,7	1,9	819
22 Specialister inom biologi, hälso- & sjukvård	2,0	2,0	2,1	901
23 Lärararbete inom universitet, gymnasie- & grundskola	4,9	5,4	5,9	2 578
24 Annat arbete som kräver teoretisk specialistkompetens	6,9	5,4	6,2	2 700
31 Tekniker- & ingenjörsarb m.m.	5,7	2,3	2,3	997
32 Biologi, hälso- & sjukvård som kräver kortare högskoleutb.	2,6	2,7	2,6	1 149
33 Lärararbete som kräver kortare högskoleutbildning	2,2	2,6	2,7	1 191
34 Annat arbete som kräver kortare högskoleutbildning	9,5	5,9	6,4	2 825
41 Kontorsarbete m.m.	8,2	9,1	8,9	3 919
42 Kundservicearbete	2,4	2,2	1,5	678
51 Service-, omsorgs- & säkerhetsarbete	14,0	20,9	19,7	8 610
52 Försäljningsarbete inom detaljhandel m.m.	4,6	4,1	3,9	1 726
61 Arbete inom jordbruk, trädgård, skogsbruk & fiske	2,1	1,8	1,8	798
71 Gruv-, bygg- & anläggningsarbete	5,6	6,4	6,9	3 009
72 Metallhantverk, reparatörsarb m.m.	4,0	3,9	3,3	1 439
73 Finmekaniskt & grafiskt hantverk, konsthantverk m.m.	0,6	0,4	0,4	180
74 Annat hantverksarbete	0,8	0,7	0,5	228
81 Processoperatörsarbete	1,0	1,5	1,5	674
82 Maskinoperatörs- & monteringsarbete	5,5	5,9	5,9	2 585
83 Transport- & maskinförararbete	4,0	4,4	5,1	2 220
91 Servicearbete utan krav på särskild yrkesutbildning	4,3	7,2	6,0	2 630
93 Annat arbete utan krav på särskild yrkesutbildning	0,6	1,1	1,0	418
Total	100,0	100,0	100,0	43 795

^a Huvudgrupperna 01 Militärt arbete, 11 Politiskt arbete samt 92 Arbete inom lantbruk utan krav på särskild yrkesutbildning, innehåller mycket få observationer och redovisas därför ej.

^{b c d} Se fotnoter Tabell 1.

Den genomsnittliga kostnaden kan vara hög utan att den totala sjukpenningkostnaden för sjukskrivningar inom vissa yrkeskategorier är särskilt hög. Det kan dels bero på att den sjukpenninggrundande inkomsten är hög inom yrket och/eller att sjukskrivningen ofta blir mer långvarig. Ett ökat antal sjukskrivningar inom yrkeskategorier med höga sjukpenningkostnader per sjukskrivning ökar då kraftigare de totala sjukpenningkostnaderna. Sedan tidigare är det känt att det är vanligare att individer inom tjänstemannayrken och yrken som kräver högre utbildning i högre utsträckning sjukskrivs för psykiska besvär.¹³ Det har också visat sig att sjukskrivningar för psykiska besvär i genomsnitt varar betydligt längre än sjukskrivningar för många andra sjukskrivningsorsaker, t.ex. sjukdomar i rörelseapparaten, och därför blir synnerligen kostsamma.¹⁴ Ett ökat antal sjukskrivningar inom tjänstemannagrupperna och yrken som kräver högre utbildning genererar därför på marginalen större sjukpenningkostnader än sjukskrivningar inom flertalet arbetaryrken och yrken med lägre utbildningskrav.

Totalt sett ökar dock kostnaderna kraftigt om exempelvis arbetsförhållandena förändras för en stor grupp människor inom vissa yrken. Ett typexempel är vård och omsorgspersonalen vars arbetsförhållanden utvecklats mycket negativt under 1990-talet. Att förbättra arbetsförhållandena för en så stor grupp av den yrkesarbetande befolkningen, 11 procent av de sysselsatta 2001, leder till kraftigt minskade kostnader för sjukpenning. Inom arbetaryrkena är det vanligare med olika fysiska besvär¹⁵ vilket ökar risken för varaktig utslagning från arbetslivet inom många arbetaryrken.¹⁶ Så även om de kortsiktiga kostnaderna för sjukpenning är lägre inom arbetargrupperna kan samhällets långsiktiga kostnaderna för ohälsa, t.ex. förtidspensionering, bli avsevärda för dessa grupper.

Sjukpenningkostnaderna fördelade på yrkesgrupper

Den yrkesgrupp som står för störst andel av kostnaderna, är *vård och omsorgspersonal* (16,1 procent), se Tabell 5.¹⁷ Här finns det 6 undergrupper av yrken vilka i fallande storleksordning är *undersköterskor, sjukvårdsbiträden och ambulanssjukvårdare; vårdbiträden och personliga assistenter; barnskötare samt skötare och vårdare*. Mindre vanliga yrken inom yrkesgruppen vård och omsorgspersonal utgörs av tandsköterskor samt övrig vård- och omsorgspersonal. Enligt SCB:s arbetsmiljöundersökning 2001 arbetade av det totalt antalet sysselsatta 4,2 miljoner personer, omkring 460 000 personer inom yrkeskategorin vård- och omsorgspersonal. Det motsvarar drygt 11 procent av de sysselsatta.

¹³ RFV Redovisar 2002:4: *Långtidssjukskrivningar för psykisk sjukdom och utbrändhet – Vilka egenskaper och förhållanden är utmärkande för de drabbade?*

¹⁴ RFV Redovisar 2002:2: *Vad kostar olika sjukdomar?*

¹⁵ Se referens i not 13.

¹⁶ Se Wikman A (2000) "Arbetslivslängd i yrken" i Marklund S (red) *Arbetsliv och Hälsa 2000*, Arbetslivsinstitutet och Arbetarskyddsstyrelsen.

¹⁷ Observera att denna yrkesgrupp inte innefattar yrken som barnmorskor, läkare, sjuksköterskor m.fl. vårdyrken. Dessa yrken som kräver högskoleutbildning återfinns inom huvudgrupp 22 och 32, se Tabell 3 och Tabell 4.

Tabell 4 Genomsnittlig total sjukpenning, kalenderdagsberäknad sjukpenning och ersatta dagar, för sjukskrivningar 15–395 dagar 2002 (RFV-LS), per Yrkesområde

Yrke Huvudgrupper	Medelvärde		
	Total sjukpenning kr/fall ^a	Kalenderdagsberäknad sjukpenning kr/dag ^b	Ersatta dagar netto ^c
12 Ledningsarbete i stora/medelstora företag, myndigheter m.m.	59 100	576	103
13 Ledningsarbete i mindre företag, myndigheter m.m.	61 700	469	121
21 Specialister inom teknik & datavetenskap m.m.	44 600	567	81
22 Specialister inom biologi, hälso- & sjukvård	42 500	536	80
23 Lärararbete inom universitet, gymnasie- & grundskola	45 200	523	90
24 Annat arbete som kräver teoretisk specialistkompetens	47 600	522	95
31 Tekniker- & ingenjörsarb m.m.	40 500	516	79
32 Biologi, hälso- & sjukvård som kräver kortare högskoleutb.	40 600	498	81
33 Lärararbete som kräver kortare högskoleutbildning	42 900	445	96
34 Annat arbete som kräver kortare högskoleutbildning	45 200	489	94
41 Kontorsarbete m.m.	41 300	448	93
42 Kundservicearbete	28 600	418	70
51 Service-, omsorgs- & säkerhetsarbete	39 100	395	98
52 Försäljningsarbete inom detaljhandel m.m.	40 000	404	99
61 Arbete inom jordbruk, trädgård, skogsbruk & fiske	42 600	389	103
71 Gruv-, bygg- & anläggningsarbete	44 400	492	92
72 Metallhantverk, reparatörsarb m.m.	35 000	488	76
73 Finmekaniskt & grafiskt hantverk, konsthantverk m.m.	38 100	433	87
74 Annat hantverksarbete	29 400	416	78
81 Processoperatörsarbete	41 800	504	86
82 Maskinoperatörs- & monteringsarbete	41 000	454	90
83 Transport- & maskinförarbete	47 600	482	96
91 Servicearbete utan krav på särskild yrkesutbildning	34 900	354	98
93 Annat arbete utan krav på särskild yrkesutbildning	38 100	428	87
Genomsnitt för alla Yrken	42 100	451	95

^a Sjukpenning inom det första sjukskrivningsåret (eg. 395 dagar).

^b Maximal dagpenning var 623 kr år 2002.

^c Ersatta dagar netto: partiellt ersatta dagar omräknade till hela dagar.

Enligt SCB:s besvärsundersökning 2003 ligger vård- och omsorgspersonalen mycket högt när det gäller andelen i yrket som rapporterar besvär till följd av förhållanden i arbetet. Var tredje undersköterska eller vårdbiträde rapporterar besvär till följd av arbetet jämfört med var fjärde för hela den yrkesarbetande delen av befolkningen. Många inom vård- och omsorgsyrkena har en tuff arbetsmiljö. Enligt SCB:s arbetsmiljöundersökning 2001 har många med vård- och omsorgsyrken ett fysiskt betungande arbete med tunga lyft och böjda och vridna arbetsställningar. Inom yrket är den upplevda egenkontrollen över arbetet låg vilket försvårar för individen att på ett konstruktivt sätt möta förändrade krav i arbetet. Arbetet innebär en mycket nära kontakt med vård- och omsorgsbehövande individer vilket ställer särskilda psykologiska krav på de som arbetar inom yrket.

Även om yrkesgruppen vård- och omsorgspersonal står för den största delen av sjukpenningkostnaderna finns det i likhet med denna yrkesgrupp andra yrkesgrupper vars andel av sjukpenningkostnaderna är betydligt högre än förväntat med tanke på gruppens storlek på arbetsmarknaden. Sådana yrken är *fordonsförare; städare; bygg- och anläggningsarbetare; förskollärare och fritidspedagoger; gymnasielärare; bokförings- och redovisningsassistenter; storhushålls- och restaurangpersonal; journalister, konstnärer och skådespelare; barnmorskor och sjuksköterskor med särskild kompetens samt tull-, taxerings- och socialförsäkringstjänstemän (läs socialförsäkringstjänstemän).*

Förklaringarna till att vissa yrken är överrepresenterade i sjukskrivningarna kan bland annat finnas i de arbetsmiljöer som dessa yrken utövas i.¹⁸ Fordonsförare har till exempel en fysiskt betungande arbetsmiljö med tunga lyft, vridna och upprepade arbetsställningar, små möjligheter till egenkontroll i arbetet och har relativt svagt socialt stöd från chefer och arbetskamrater. Städare har likaså ett fysiskt betungande arbete. Bygg- och anläggningsarbetare har fysiskt ansträngande arbete men också en relativt stor risk för arbetsolyckor. Storhushålls- och restaurangpersonal har jämväl fysiskt ansträngande arbete med mycket vridna och böjda arbetsställningar och upprepade rörelser.

Förskollärare och fritidspedagoger har en fysiskt relativt god arbetsmiljö men upplever en relativt låg egenkontroll i arbetet, dvs. små möjligheter att bestämma arbetstakten och när olika arbetsuppgifter ska utföras. Liknande arbetsmiljöproblem finns hos gymnasielärarna men där kan också bristande socialt stöd från skolledare vara ett problem. Yrkesgruppen journalister, konstnärer och skådespelare (läs journalister och informatörer) har god egenkontroll i arbetet men arbetar ofta under stark tidspress och upplever ett svagare socialt stöd i arbetet än många andra yrkesgrupper. Också yrkesgruppen barnmorskor och sjuksköterskor med särskild kompetens upplever en stark tidspress i arbetet men har en betydligt svagare egenkontroll i arbetet än de flesta andra yrken.

¹⁸ Uppgifterna i detta avsnitt om arbetsmiljö för olika yrken är hämtade från Arbetsmiljöundersökningen 2001. Se *Arbetsmiljön 2001* (AM 68 SM 0201) Statistiska centralbyrån och Arbetsmiljöverket.

Tabell 5 Andel av utbetald sjukpenning, genomsnittlig total sjukpenning, kalenderdagsberäknad sjukpenning och ersatta dagar (se def. i tabellerna ovan), för sjukskrivningar 15–395 dagar 2002 (RFV-LS), för de 35 Yrkesgrupper som står för störst andel av kostnaderna

Yrkesgrupp (Kod-Yrkesbenämning)	Andel av de syssel- satta	Andel av utbetald sjuk- penning %	Medelvärde		
			Total sjuk- penning kr/fall	Kalenderdags- beräknad sjuk- penning kr/dag	Ersatta dagar netto
513 vård- & omsorgspersonal	11,1	16,1	37 800	393	96
832 fordonsförare	2,6	4,0	50 200	474	103
522 försäljare, detaljhandel; demonstratörer m.fl.	4,6	3,9	40 100	404	99
912 städare m.fl.	1,9	3,6	34 700	349	100
712 byggnads- & anläggnings- arbetare	2,5	3,5	47 600	503	95
419 övrig kontorspersonal	2,3	2,8	41 100	440	96
341 säljare, inköpare, mäklare m.fl.	4,7	2,7	46 500	508	90
331 förskollärare & fritidspedagoger	2,1	2,6	42 500	444	95
713 byggnadshantverkare	2,5	2,5	38 900	474	86
232 gymnasielärare m.fl.	1,6	2,4	41 600	528	84
413 lager- & transp.assistenter	2,0	2,2	40 000	473	85
412 bokförings- & redov.assistenter	1,6	2,2	52 800	452	114
512 storhushålls- & restaurangpers.	1,4	2,0	46 500	392	114
233 grundskollärare	1,9	1,9	47 800	525	92
245 journalister, konstnärer, skådespelare m.fl.	1,3	1,8	49 500	539	96
241 företagsekonomer, marknads- förare & personaltjänstem.	3,0	1,7	46 200	540	88
828 montörer	1,5	1,7	37 000	448	79
323 sjuksköterskor	1,4	1,6	40 300	503	81
122 drift- & verksamhetschefer	1,5	1,5	62 300	561	110
913 köks- & restaurangbiträden	1,3	1,4	36 100	338	103
223 Barnmorskor; sjuksköterskor med särskild kompetens.	0,9	1,3	42 500	513	83
821 maskinoperatörer, metall- & mineralbehandling	1,3	1,3	41 900	486	86
422 kundinformatörer	1,4	1,2	30 700	422	75
311 ingenjörer & tekniker	3,7	1,1	42 600	528	82
724 elmontörer, tele- & elektronikreparatörer m.fl.	1,1	1,1	45 300	518	90
213 dataspecialister	2,5	1,1	49 300	578	88
249 psykologer, socialsekr. m.fl.	1,0	1,0	47 000	508	98
123 chefer för särskilda funktioner	1,1	1,0	60 000	597	101
344 tull-, taxerings- & social- försäkringstjänstemän	0,5	1,0	60 900	440	144
322 sjukgymnaster, tandhyg. m.fl.	0,8	1,0	42 600	492	85
343 redovisningsekonomer, administrativa assistenter m.fl.	1,7	0,9	44 500	501	94
723 maskin- & motorreparatörer	1,6	0,9	34 400	464	83
721 gjutare, svetsare, plåtsl. m.fl.	0,8	0,9	33 100	494	68
415 brevbärare m.fl.	0,9	0,8	42 200	432	97
346 behandl.ass., fritidsledare m.fl.	0,8	0,8	40 100	428	94
Summa	72,9	77,9	–	–	–
Genomsnitt för alla Yrken	–	–	42 100	451	95

För bokförings- och redovisningsassistenter är både den fysiska och psykiska arbetsmiljön relativt god. Här finns det troligtvis särskilda risker med t.ex. repetitiva arbetsmoment i anslutning till dator- och bildskärmsarbete. Liknande problematik kan finnas för yrkesgruppen tull-, taxerings- och socialförsäkringstjänstemän parat med ett svagt socialt stöd från chefer.

Det finns yrkesgrupper vars andel av sjukpenningkostnaderna är lägre än vad som kan förväntas utifrån gruppens storlek på arbetsmarknaden. Sådana yrken är *säljare, inköpare och mäklare; företagsekonomer, marknadsförare och personaltjänstemän; ingenjörer och tekniker; dataspecialister; redovisningsekonomer, administrativa assistenter samt maskin och motorreparatörer*. Att arbeta i dessa yrken innebär generellt sett goda fysiska och psykosociala arbetsmiljöer. Visserligen kännetecknas flera av dessa yrken av tidspress och höga krav men detta kombineras med stor egenkontroll i arbetet. Ett undantag är dock maskin och motorreparatörerna vars fysiska arbetsmiljö kännetecknas av många tunga lyft och böjda och vridna arbetsställningar. En skillnad mellan maskin och motorreparatörerna och t.ex. bygg- och anläggningsarbetarna är att den förra yrkesgruppen har betydligt färre repetitiva arbetsuppgifter än den senare, vilket ger en större variation i arbetet. Maskin och motorreparatörerna är ett av de få arbetaryrken som innebär icke-repetitiva, mer omväxlande arbetsuppgifter vilket skulle kunna vara en förklaring till de färre sjukskrivningarna inom det yrket.

I Tabell 5 framgår att sjukpenningkostnaderna per sjukskrivning är relativt låga för yrkesgruppen *vård- och omsorgspersonal*, i genomsnitt 37 800 kr per sjukskrivning. Sjukpenningkostnaderna per sjukskrivning är lägre än genomsnittet 42 100 kr för *städare; kundinformatörer; maskin- och motorreparatörer samt gjutare, svetsare och plåtslagare*. För de tre först nämnda yrkena beror det på att sjukersättningen per dag är lägre än genomsnittet vilken i sin tur beror på lägre löner inom dessa yrken. För de två senare yrkena är lönerna högre men kortare sjukskrivningar genererar lägre sjukpenningkostnader per sjukskrivning i dessa yrken.

Däremot är sjukpenningkostnaderna per sjukskrivning högre än genomsnittet för *fordonsförare; bokförings- och redovisningsassistenter; drift- och verksamhetschefer; chefer för särskilda funktioner samt tull-, taxerings- och socialförsäkringstjänstemän (läs socialförsäkringstjänstemän)*. För fordonsförarna och framförallt cheferna beror det på högre löner än genomsnittet för de sjukskrivna vilket ger en högre genomsnittlig sjukpenning per dag. Det finns en tendens till att cheferna när de väl blir sjukskrivna blir det under längre perioder. Mycket långvariga sjukskrivningar genererar höga sjukpenningkostnader per sjukskrivning också hos *tull-, taxerings- och socialförsäkringstjänstemän (läs socialförsäkringstjänstemän)*. I genomsnitt ersätts 144 dagar netto för denna yrkesgrupp vilket är i särklass. De yrkesgrupper som har lägst antal ersätta sjukpenningdagar är *gjutare, svetsare och plåtslagare; kundinformatörer; montörer samt sjuksköterskor*.

En huvudförklaring till att vissa yrkesgrupper är representerade i Tabell 5 och andra beror på yrkesgruppens storlek på den svenska arbetsmarkna-

den. En stor yrkesgrupp står av naturliga skäl för en stor andel av sjukpenningkostnaderna. Det finns dock yrkesgrupper som är relativt stora men inte finns representerade i Tabell 5. Bland de yrkesgrupper som tillhör de 35 största yrkena på den svenska arbetsmarknaden, men som inte finns representerade bland de 35 yrken som står för huvuddelen av sjukpenningkostnaderna, kan nämnas *chefer för mindre företag och enheter; civilingenjörer; arkitekter; hälso- och sjukvårdsspecialister (läkare bl.a.); datatekniker och dataoperatörer; maskinförare; kontorssekreterare samt kassapersonal*. Yrkesgrupperna i Tabell 5 representerar 73 procent av de sysselsatta och 78 procent av sjukpenningkostnaderna medan sistnämnda yrken representerar ytterligare drygt 8 procent av de sysselsatta men knappt 5 procent av sjukpenningkostnaderna.

Sjukpenningkostnaderna fördelade på de vanligaste yrkesgrupperna för kvinnor respektive män

Den svenska arbetsmarknaden är kraftigt könssegregerad. Många yrken är i det närmaste enkönade. Några yrken med mycket hög andel kvinnor är kontorssekreterare och dataregistrerare (94% kvinnor); barnmorskor och sjuksköterskor med särskild kompetens (93%); förskollärare och fritidspedagoger (92%); sjuksköterskor (91%) samt biomedicinska analytiker (90%). Några yrken med mycket hög andel män är byggnads- och anläggningsarbetare (99% män); maskin- och motorreparatörer (98%); gruv-, bergarbetare och stenhuggare (98%); gjutare, svetsare och plåtslagare (98%) samt driftmaskinister (97%).¹⁹ Det finns även yrken där könsfördelningen är relativt jämn. Främst gäller det yrken med krav på högskoleutbildning inom yrkesområde 2 och 3.

I Tabell 6 framgår att kvinnorna är spridda över ett betydligt färre antal yrken än männen. Inom de tio största yrkena för kvinnor arbetar 53 procent av kvinnorna. Bland männen arbetar endast 36 procent inom de 10 vanligaste yrkena för män. Den yrkeskategori som sysselsätter en mycket stor andel av kvinnorna är vård- och omsorgspersonal med 21 procent av de yrkesarbetande kvinnorna. Det motsvarar omkring 420 000 personer. Den största yrkesgruppen bland männen är ingenjörer och tekniker med 5,6 procent av de sysselsatta männen. Det motsvarar omkring 137 000 personer. Vård- och omsorgspersonalen står för över 25 procent av kostnaderna för sjukpenning bland kvinnorna medan ingenjörerna och teknikerna endast står för knappt 2 procent av sjukpenningkostnaderna bland männen. En del av detta kan förklaras av kända skillnader i fysisk och psykosocial arbetsmiljö. Löneskillnaderna avspeglar sig tydligt i den sjukpenning som betalas ut per dag. Medan de manliga ingenjörerna och teknikerna i genomsnitt får 547 kr per dag får den kvinnliga vård- och omsorgspersonalen 391 kr per dag.

Bland kvinnorna har bokförings- och redovisningsassistenter betydligt högre total genomsnittlig sjukpenning per sjukskrivning, 51 900 kr jämfört med städarna med 33 300 kr, se Tabell 6. Dessa skillnader förklaras av löneskillnader. Sjukpenningen per dag är 448 kr för bokförings- och

¹⁹ Källa: Pressinformation från SCB 2003-10-15 Nr 2003:271.

redovisningsassistenterna och 340 kr för städarna. Bland männen har maskin- och motorreparatörerna betydligt lägre total sjukpenning per sjukskrivning. Det förklaras av i första hand lägre sjukpenning per dag men också av kortare sjukskrivningar. Sjukskrivningarna bland männen är generellt sett dyrare per sjukskrivning, 47 000 kr jämfört med 39 200 kr bland kvinnorna. Detta beror på att männens sjukpenning per dag är betydligt högre än kvinnornas, 491 kr jämfört med 423 kr. Skillnaden i antalet ersatta sjukdagar är marginell. Slutligen kan det noteras att relativt många män arbetar inom vård- och omsorgsarbete, cirka 2,5 procent av de sysselsatta männen, vilket motsvarar 46 000 personer. Även inom vård- och omsorg visar sig löneskillnaderna mellan könen. Männen får här 429 kr i sjukpenning per dag medan kvinnorna får 391 kr per dag.

Tabell 6 Andel av utbetald sjukpenning, genomsnittlig total sjukpenning, kalenderdagsberäknad sjukpenning och ersatta dagar (se def. i tabellerna ovan), för sjukskrivningar 15–395 dagar 2002 (RFV-LS), för de 10 vanligaste yrkena för kvinnor respektive män

Yrkesgrupp (Kod-Yrkesbenämning)	Andel sysselsatta inom könet ^a	Andel av utbetald sjuk- penning inom könet %	Medelvärde		
			Total sjuk- penning kr/fall	Kalenderdags- beräknad sjuk- penning kr/dag	Ersatta dagar netto
Kvinnor					
513 vård- & omsorgspersonal	21,3	25,5	37 500	391	96
522 försäljare, detaljhandel; demonstratörer m.fl.	5,5	4,7	37 300	388	96
419 övrig kontorspersonal	4,0	4,0	40 600	431	96
331 förskollärare & fritidspedagoger	3,5	4,0	41 700	443	93
233 grundskollärare	3,5	2,5	46 000	528	89
341 säljare, inköpare, mäklare m.fl.	3,2	2,6	42 800	498	84
412 bokförings- & redov.assistenter	3,1	3,4	51 900	448	114
323 sjuksköterskor	3,0	2,5	39 400	499	80
912 städare m.fl.	2,8	5,0	33 300	340	99
343 redovisningsekonomer, administrativa assistenter m.fl.	2,8	1,4	47 100	503	97
Summa	52,7	55,6	–	–	–
Genomsnitt för alla Yrken	–	–	39 200	429	93
Män					
311 ingenjörer & tekniker	5,6	1,8	42 000	547	79
341 säljare, inköpare, mäklare m.fl.	5,0	2,9	52 300	524	99
832 fordonsförare	4,1	8,9	52 000	483	106
713 byggnadshantverkare	4,0	5,2	39 400	488	85
712 byggnads- & anläggnings- arbetare	3,9	8,6	48 900	508	98
213 dataspecialister	3,1	1,9	59 900	585	105
522 försäljare, detaljhandel; demonstratörer m.fl.	2,8	2,8	49 300	453	108
413 lager- & transp.assistenter	2,7	4,1	42 400	490	87
723 maskin- & motorreparatörer	2,6	2,0	32 800	465	78
513 vård- & omsorgspersonal	2,5	2,3	42 400	429	100
Summa	36,3	40,5	–	–	–
Genomsnitt för alla Yrken	–	–	47 000	491	97

^a Enligt Yrkesregistret 2001, Sveriges statistiska databaser, Statistiska centralbyrån.

Sammanfattning

Yrkesområdet service-, omsorgs- och försäljningsarbete står totalt för 24 procent av sjukpenningkostnaderna. Sjukpenningkostnaderna var år 2002 uppskattningsvis 10,3 miljarder kr för sjukskrivna inom detta yrkesområde. Utöver det faktum att sjukpenningkostnaderna ökar när ett stort antal individer drabbas av arbetsoförmåga inom ett yrke, är den främsta förklaringen till de höga sjukpenningkostnaderna för vissa yrken, att de innebär en hög arbetsinkomst och därmed hög sjukpenning per dag.

Bland de enskilda yrken som står för en stor andel av de *totala sjukpenningkostnaderna* återfinns de allra flesta inom arbetaryrken. De yrken som står för störst andel av sjukpenningkostnaderna är vård- och omsorgspersonal (16 %), fordonsförare (4 %), försäljare och demonstratörer i detaljhandel (4 %), städare (4 %) samt bygg- och anläggningsarbetare (4%). Med undantag för försäljare och demonstratörer i detaljhandel är ovanstående grupper överrepresenterade bland de sjukskrivna i förhållande till yrkesgruppens storlek på arbetsmarknaden. Att så är fallet kan förklaras bland annat av att dessa yrkesgrupper har en sämre fysisk och psykosocial arbetsmiljö än många andra yrkesgrupper enligt SCB:s arbetsmiljöundersökningar.

De yrken som genererar högst kostnad *per sjukskrivning* är i nämnd ordning drift- och verksamhetschefer; tull- taxerings- och socialförsäkringstjänstemän (läs socialförsäkringstjänstemän); chefer för särskilda funktioner; bokförings- och redovisningsassistenter samt fordonsförare. Främst är det högre genomsnittlig sjukpenning per dag som gör att sjukskrivningarna blir kostsamma inom dessa yrken. För tull- taxerings- och socialförsäkringstjänstemännen är det däremot fler ersatta sjukskrivningsdagar, det vill säga längre sjukskrivningar, som driver upp sjukpenningkostnaderna per fall. De yrken med lägre kostnader per sjukskrivning än genomsnittet är i nämnd ordning kundinformatörer; gjutare, svetsare och plåtslagare; maskin och motorreparatörer; städare samt vård- och omsorgspersonal.

Höga sjukpenningkostnader per sjukskrivning beror således på att den sjukpenninggrundande inkomsten är hög inom yrket och/eller att sjukskrivningen ofta blir mer långvarig. Ett ökat antal sjukskrivningar inom yrkeskategorier med höga sjukpenningkostnader per sjukskrivning ökar då de totala sjukpenningkostnaderna kraftigare än om ökningen sker inom yrkeskategorier med lägre sjukpenningkostnader per sjukskrivning. Ett ökat antal sjukskrivningar inom tjänstemannagrupperna och yrken som kräver högre utbildning genererar därför på marginalen större sjukpenningkostnader än sjukskrivningar inom flertal arbetaryrken och yrken med lägre utbildningskrav.

Totalt sett ökar dock kostnaderna kraftigt om exempelvis arbetsförhållandena förändras för en stor grupp människor inom vissa yrken. Ett typexempel är vård och omsorgspersonalen vars arbetsförhållanden utvecklats mycket negativt under 1990-talet. Att förbättra arbetsförhållandena för en så stor grupp av den yrkesarbetande befolkningen leder till kraftigt minskade kostnader för sjukpenning.

Bilaga I

Redovisning av datamaterial och beräkningar

Datamaterial

- Analysen avser ett slumpmässigt urval sjukskrivningar påbörjade 14–27 januari 2002. Totalt omfattar det slumpmässiga urvalet 10 799 sjukskrivningar. Yrkesuppgift saknas i 912 av dessa sjukskrivningar.
- Analysen avser sjukpenningärenden 15 dagar eller längre och ersättning inom det första sjukskrivningsåret (eg. 395 dagar).

Beräkningar

- Sjukpenningen är beräknad enligt de regler som gällde under 2002: Kalenderdagsberäknad sjukpenning = $(0.80 \cdot SGI) / 365$ där SGI (sjukpenninggrundande inkomst) är maximerad till 7,5 prisbasbelopp. Ersättningsnivån är 80 procent.²⁰ Total sjukpenning = Kalenderdagsberäknad sjukpenning * Antalet ersatta dagar netto (partiella dagar omräknade till hela). Antalet ersatta sjukdagar är dagar ersatta inom sjukskrivningens första 395 dagar.

Medelvärden för Kalenderdagsberäknad sjukpenning, Total sjukpenning och Antalet ersatta dagar netto beräknas per Yrkesområde (10 st), Huvudgrupp (27 st) samt och per Yrkesgrupp (113 st) enligt SSYK 96 (Se SSYK 96 *Standard för svensk yrkesklassificering 1996*. Meddelanden i samordningsfrågor MIS 1198:3. Statistiska centralbyrån).

²⁰ Från den första juli 2003 ska den sjukpenninggrundande inkomsten multipliceras med faktorn 0,97 vid beräkning av sjukpenning. Sjukpenningnivån sänktes därmed från 80 procent till 77,6 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten.

Bilaga II

Konfidensintervall för skattningarna i Tabell 1 till Tabell 6

Tabell 7 Konfidensintervall (95%) för skattningarna i Tabell 1 (U=Undre värde och Ö=Övre värde)

Yrkesområde	Andel av sjukskrivningarna %		Andel av utbetald sjukpenning %		Uppskattad sjukpenningkostnad 2002 mkr	
	U	Ö	U	Ö	U	Ö
1 Ledningsarbete	2,2	2,8	3,1	4,1	1 350	1 816
2 Arbete som kräver teoretisk specialistkompetens	13,8	15,2	14,9	17,0	6 527	7 457
3 Arbete som kräver kortare högskoleutbildning	12,8	14,2	13,0	15,0	5 706	6 573
4 Kontors- & kundservicearbete	10,6	11,8	9,6	11,3	4 223	4 948
5 Service-, omsorgs- & försäljningsarbete	24,0	25,7	22,3	24,7	9 764	10 837
6 Arbete inom jordbruk, trädgård, skogsbruk & fiske	1,5	2,0	1,5	2,2	640	957
7 Hantverksarbete inom byggverksamhet & tillverkning	10,9	12,1	10,2	12,0	4 474	5 248
8 Process- & maskinoperatörsarbete, transportarbete m.m.	11,2	12,5	11,5	13,5	5 037	5 903
9 Arbete utan krav på särskild yrkesutbildning	7,7	8,8	6,4	7,6	2 786	3 343

Tabell 8 Konfidensintervall (95%) för skattningarna i Tabell 2 (U=Undre värde och Ö=Övre värde)

Yrkesområde	Medelvärde					
	Total sjukpenning kr/fall		Kalenderdagsberäknad sjukpenning kr/dag		Ersatta dagar netto	
	U	Ö	U	Ö	U	Ö
1 Ledningsarbete	50 500	67 900	542	570	90	120
2 Arbete som kräver teoretisk specialistkompetens	42 600	48 700	524	535	83	95
3 Arbete som kräver kortare högskoleutbildning	40 000	46 000	481	493	83	95
4 Kontors- & kundservicearbete	35 700	41 900	435	448	82	95
5 Service-, omsorgs- & försäljningsarbete	37 200	41 300	393	401	94	103
6 Arbete inom jordbruk, trädgård, skogsbruk & fiske	34 200	51 100	369	410	83	123
7 Hantverksarbete inom byggverksamhet & tillverkning	36 800	43 200	477	490	79	92
8 Process- & maskinoperatörsarbete, transportarbete m.m.	40 100	47 000	465	477	85	99
9 Arbete utan krav på särskild yrkesutbildning	32 100	38 500	356	371	88	106
Genomsnitt för alla Yrken	41 000	43 100	449	453	92	97

Tabell 9 Konfidensintervall (95%) för skattningarna i Tabell 3 (U=Undre värde och Ö=Övre värde)

Yrke Huvudgrupper	Andel av sjukskrivningarna %		Andel av utbetalad sjukpenning %		Uppskattad sjukpenningkostnad 2002 mkr	
	U	Ö	U	Ö	U	Ö
12 Ledningsarbete i stora/medelstora företag, myndigheter m.m.	1,6	2,2	2,3	3,2	986	1 384
13 Ledningsarbete i mindre företag, myndigheter m.m.	0,4	0,6	0,5	1,0	219	442
21 Specialister inom teknik & datavetenskap m.m.	1,5	2,0	1,5	2,3	648	985
22 Specialister inom biologi, hälso- & sjukvård	1,7	2,3	1,7	2,5	731	1 074
23 Lärararbete inom universitet, gymnasie- & grundskola	4,9	5,8	5,2	6,5	2 292	2 858
24 Annat arbete som kräver teoretisk specialistkompetens	4,9	5,8	5,5	6,8	2 431	2 993
31 Tekniker- & ingenjörsarb m.m.	2,0	2,6	1,9	2,7	813	1 183
32 Biologi, hälso- & sjukvård som kräver kortare högskoleutb.	2,3	3,0	2,2	3,0	963	1 328
33 Lärararbete som kräver kortare högskoleutbildning	2,3	2,9	2,3	3,1	1 005	1 379
34 Annat arbete som kräver kortare högskoleutbildning	5,4	6,3	5,8	7,1	2 522	3 109
41 Kontorsarbete m.m.	8,4	9,5	8,2	9,7	3 580	4 259
42 Kundservicearbete	1,9	2,5	1,3	1,8	551	800
51 Service-, omsorgs- & säkerhetsarbete	20,0	21,6	18,5	20,8	8 108	9 090
52 Försäljningsarbete inom detaljhandel m.m.	3,7	4,4	3,4	4,4	1 502	1 939
61 Arbete inom jordbruk, trädgård, skogsbruk & fiske	1,5	2,0	1,5	2,2	641	958
71 Gruv-, bygg- & anläggningsarbete	5,9	6,9	6,2	7,6	2 717	3 329
72 Metallhantverk, reparatörsarb m.m.	3,5	4,3	2,8	3,8	1 236	1 648
73 Finmekaniskt & grafiskt hantverk, konsthantverk m.m.	0,3	0,6	0,2	0,6	101	258
74 Annat hantverksarbete	0,6	0,9	0,3	0,7	140	314
81 Processoperatörsarbete	1,3	1,8	1,2	1,9	518	825
82 Maskinoperatörs- & monteringsarbete	5,5	6,4	5,2	6,5	2 296	2 866
83 Transport- & maskinförararbete	4,0	4,8	4,4	5,7	1 940	2 517
91 Servicearbete utan krav på särskild yrkesutbildning	6,6	7,6	5,4	6,6	2 374	2 885
93 Annat arbete utan krav på särskild yrkesutbildning	0,9	1,3	0,7	1,2	315	534

Tabell 10 Konfidensintervall (95%) för skattningarna i Tabell 4 (U=Undre värde och Ö=Övre värde)

Yrkesområde	Medelvärde						
	Total sjukpenning kr/fall		Kalenderdags- beräknad sjuk- penning kr/dag		Ersatta dagar netto		
	U	Ö	U	Ö	U	Ö	
12	Ledningsarbete i stora/medelstora företag, myndigheter m.m.	49 200	69 000	564	589	86	120
13	Ledningsarbete i mindre företag, myndigheter m.m.	40 800	82 600	424	513	85	157
21	Specialister inom teknik & datavetenskap m.m.	35 400	53 800	552	581	65	97
22	Specialister inom biologi, hälso- & sjukvård	34 500	50 600	521	551	65	94
23	Läraryrke inom universitet, gymnasie- & grundskola	40 300	50 200	513	532	81	99
24	Annat arbete som kräver teoretisk specialistkompetens	42 600	52 500	512	532	85	104
31	Tekniker- & ingenjörarb m.m.	33 000	48 000	501	531	64	93
32	Biologi, hälso- & sjukvård som kräver kortare högskoleutb.	34 200	47 100	485	512	69	93
33	Läraryrke som kräver kortare högskoleutbildning	36 200	49 700	435	456	82	110
34	Annat arbete som kräver kortare högskoleutbildning	40 500	49 900	479	498	84	104
41	Kontorsarbete m.m.	37 700	44 900	440	455	85	101
42	Kundservicearbete	23 400	33 900	406	429	59	82
51	Service-, omsorgs- & säkerhetsarbete	36 800	41 300	391	399	93	104
52	Försäljningsarbete inom detaljhandel m.m.	35 000	45 100	392	416	87	111
61	Arbete inom jordbruk, trädgård, skogsbruk & fiske	34 200	51 100	369	410	83	123
71	Gruv-, bygg- & anläggningsarbete	39 900	48 900	483	500	83	101
72	Metallhantverk, reparatörsarb m.m.	30 000	40 000	478	499	65	86
73	Finmekaniskt & grafiskt hantverk, konsthantverk m.m.	21 500	54 600	397	470	54	120
74	Annat hantverksarbete	18 100	40 700	384	448	51	105
81	Processoperatörsarbete	32 200	51 300	489	519	67	105
82	Maskinoperatörs- & monteringsarbete	36 500	45 600	446	463	81	100
83	Transport- & maskinförararbete	41 400	53 700	471	492	84	108
91	Servicearbete utan krav på särskild yrkesutbildning	31 500	38 300	347	362	89	108
93	Annat arbete utan krav på särskild yrkesutbildning	28 300	47 900	406	449	64	110
Genomsnitt för alla Yrken		41 000	43 100	449	453	92	97

Tabell 11 Konfidensintervall (95%) för skattningarna i Tabell 5 (U=Undre värde och Ö=Övre värde)

Yrkesgrupp (kod) se klartext i Tabell 5	Medelvärde							
	Andel av utbetald sjukpenning %		Total sjukpenning kr/fall		Kalenderdags- beräknad sjukpenning kr/dag		Ersätta dagar netto	
	U	Ö	U	Ö	U	Ö	U	Ö
513	15,1	17,1	35 400	40 200	389	398	90	102
832	3,5	4,6	43 100	57 400	462	486	89	117
522	3,4	4,4	35 000	45 200	392	416	87	111
912	3,1	4,0	30 400	39 100	339	358	88	113
712	3,0	4,1	40 800	54 400	492	515	82	109
419	2,4	3,2	34 900	47 300	425	454	82	110
341	2,3	3,2	39 000	54 100	494	522	76	104
331	2,2	3,0	35 600	49 400	434	454	80	109
713	2,1	2,9	32 700	45 100	460	488	73	99
232	2,0	2,8	34 600	48 600	513	543	70	98
413	1,8	2,6	32 800	47 300	461	485	70	101
412	1,8	2,6	43 600	62 000	437	467	94	134
512	1,6	2,3	38 200	54 800	377	407	94	134
233	1,5	2,3	38 200	57 400	511	539	74	110
245	1,4	2,1	40 000	59 000	518	560	79	113
241	1,4	2,1	36 600	55 800	523	556	70	107
828	1,4	2,0	29 700	44 300	433	463	65	94
323	1,3	1,9	32 100	48 600	485	520	64	97
122	1,1	1,8	48 000	76 700	541	581	85	135
913	1,1	1,7	28 700	43 400	324	353	83	123
223	1,0	1,7	32 100	52 900	493	532	65	102
821	1,0	1,6	31 600	52 300	470	502	68	105
422	0,9	1,4	23 900	37 400	408	435	60	90
311	0,8	1,5	30 900	54 300	507	549	60	105
724	0,8	1,4	33 200	57 300	498	538	66	114
213	0,8	1,4	36 200	62 300	563	594	65	111
249	0,8	1,3	35 700	58 300	484	531	75	121
123	0,8	1,3	44 000	75 900	584	610	74	128
344	0,7	1,2	45 700	76 200	413	467	109	179
322	0,7	1,2	31 300	54 000	470	513	65	104
343	0,7	1,2	32 300	56 600	479	524	65	122
723	0,7	1,2	26 000	42 900	441	486	62	105
721	0,7	1,2	24 400	41 700	479	509	51	86
415	0,6	1,1	29 600	54 800	410	454	70	124
346	0,6	1,1	28 600	51 500	402	453	68	120
Genomsnitt för alla Yrken	–	–	41 000	43 100	449	453	92	97

Tabell 12 Konfidensintervall (95%) för skattningarna i Tabell 6 (U=Undre värde och Ö=Övre värde)

Yrkesgrupp (kod) se klartext i Tabell 6	Medelvärde							
	Andel av utbetald sjukpenning %		Total sjukpenning kr/fall		Kalenderdags- beräknad sjukpenning kr/dag		Ersätta dagar netto	
	U	Ö	U	Ö	U	Ö	U	Ö
Kvinnor								
513	23,9	27,2	35 100	39 900	387	396	90	102
522	4,0	5,4	31 700	42 800	375	402	82	110
419	3,4	4,7	33 800	47 300	416	446	80	111
331	3,4	4,7	34 700	48 700	432	453	79	107
233	1,9	3,0	35 800	56 100	512	543	70	108
341	2,0	3,2	33 300	52 400	481	515	66	103
412	2,8	4,0	42 600	61 100	433	464	94	134
323	2,0	3,0	31 100	47 700	481	516	63	96
912	4,4	5,7	28 700	37 800	331	350	86	112
343	1,0	1,8	33 100	61 100	479	528	64	131
Genomsnitt för alla Yrken	–	–	38 000	40 500	426	432	90	96
Män								
311	2,5	1,3	28 300	55 800	523	572	53	105
341	3,6	2,3	40 000	64 500	500	549	76	122
832	10,3	7,6	44 200	59 800	470	495	91	121
713	6,1	4,3	32 600	46 200	473	503	70	99
712	9,9	7,4	41 900	55 900	497	519	84	112
213	2,5	1,3	40 100	79 700	565	605	71	140
522	3,5	2,1	37 500	61 200	430	477	82	134
413	4,9	3,2	33 300	51 500	479	502	68	105
723	2,6	1,5	24 400	41 300	442	488	57	99
513	3,0	1,7	30 300	54 500	407	452	72	127
Genomsnitt för alla Yrken	–	–	48 900	45 100	487	495	93	101

Följande RFV Redovisar har publicerats under år 2002 och 2003

- 2002:1 Karakteristika hos personer som är sjukskrivna och arbetslösa
- 2002:2 Vad kostar olika sjukdomar?
- 2002:3 Långtidssjukskrivna – diagnos, yrke, arbetsgivare och återgång i arbete. En jämförelse mellan 2000 och 2001
- 2002:4 Prissättningen av parallellimporterade läkemedel i Sverige
- 2002:5 Samråd i rehabiliteringen. Samrådet mellan handläggare och de försäkrade 2001. Rapport från RFV:s tillsyn
- 2002:6 Fjärde avstämningen av bostadsbidrag. Resultatet av genomförda avstämningar av bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar
- 2002:7 Beslut av socialförsäkringsnämnder
- 2002:8 Långtidssjukskrivna – regionala skillnader i diagnos, yrke, arbetsgivare och återgång i arbete
- 2003:1 Nybeviljade förtidspensioner och psykisk ohälsa – ålder, kön och diagnos
- 2003:2 Sjukfrånvarande enligt SCB och sjukskrivna enligt RFV
- 2003:3 Beslut av socialförsäkringsnämnderna 1998–2002 – förmån, län och kön
- 2003:4 Långtidssjukskrivna – egenskaper vid 2003 års RFV-LS-undersökning
- 2003:5 Vad kostar sjukskrivningarna inom olika yrken?
– sjukpenningkostnaderna fördelade efter yrke